

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

วัฒนธรรมดนตรีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์กับการใช้เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย

ในการจัดการเรียนการสอน

**Thai Musical Culture of the College of Dramatic Arts and the Use of
Standardized Guidelines in Music Teaching and Learning**

อัมพาพัฒน์ ทุนอินทร์ (AmpaphatToonin)* พชร สุวรรณภานันท์ (Phodchara Suwannaphachana)**

ขวัญจิต ศิวังศาโรจน์ (Kwanchit Sasiwongsaraj)***

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของวัฒนธรรมดนตรีไทยต่อการใช้เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยในการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ภายใต้กรอบแนวคิดมาตรฐานในวัฒนธรรมดนตรีไทย และแนวคิดมาตรฐานการศึกษา โดยใช้พื้นที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เป็นกรณีศึกษา งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บจากกลุ่มผู้บริหารและครูดนตรีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์ และกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใช้เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย จำนวน 16 คน โดยใช้แบบสังเกต และแนวคำถามในการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมดนตรีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ประกอบด้วย (1) การยึดขนบในการบรรเลงและขับร้องแบบราชสำนักหรือสำนักดนตรี (2) การถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ (3) การให้ความสำคัญพลครูสูงสุด (4) ความสัมพันธ์แบบครอบครัวและธรรมเนียมอาวุโส ส่งผลต่อการใช้เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยที่จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาโดยพบว่ามีการนำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยไปใช้ในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติดนตรีไม่มากนัก เช่น ขาดนโยบายการใช้เกณฑ์ที่ชัดเจน การสอนที่เลือกหยิบใช้เนื้อหาเพียงบางส่วน หรือการใช้เกณฑ์แบบเจาะจงเพื่อวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งนี้เพราะวิทยาลัยนาฏศิลป์เป็นสำนักดนตรีที่มีมาตรฐานในวัฒนธรรมของตนเอง จึงควรมีการเผยแพร่และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องกับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องให้เห็นถึงคุณค่าของเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนและวัฒนธรรมดนตรีไทย

คำสำคัญ เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย / วัฒนธรรมดนตรีไทย / มาตรฐานในวัฒนธรรม / การจัดการเรียนการสอน
ดนตรี / วิทยาลัยนาฏศิลป์

* นักศึกษาหลักสูตรวัฒนธรรมและการพัฒนา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล wankaomai@gmail.com

** อาจารย์ ประจำหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

Suwannaphachana@gmail.com

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

kwan7chit@yahoo.com

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

Abstract

The objective of this research is to study the influences of Thai musical culture on the use of standardized guidelines in music teaching and learning at the College of Dramatic Arts, Bangkok campus. The conceptual framework was integrated ethnomusicological, cultural standard and formal music education approaches. This qualitative research used participant observation and in-depth interviewed methods with eighteen key informants consisting of college administrators, Thai music teachers, and those who involved in promoting use of the guidelines in teaching and learning.

The results have indicated that the Thai musical culture of the College of Dramatic Arts in music teaching and learning included 1) strong adherence to authentic style of singing and performing tradition 2) oral musical transmission 3) highest respect to their teachers and 4) family-like relationships and old-young practices. These cultural standards influenced, directly and indirectly the uses of Thai music standardized guidelines developed by the Office of the Higher Education Commission (OHEC) in a way that resulting in partial used of the guidelines on both policy level and practical level. Because of their solid cultural standard of Thai music that affect their negotiation, selection, and application of guideline flexibility, there should be an increased understanding about the value of guidelines in all partners.

Key words: Thai music standardized guidelines, Thai musical culture, Cultural standard, Music teaching and learning, College of Dramatic Arts

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

วัฒนธรรม เป็นระบบความเชื่อและค่านิยมทางสังคมซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ ลักษณะพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งของวัฒนธรรม คือ การเป็นความคิดร่วม (Shared ideas) ของคนในสังคม ที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งอเล็กซานเดอร์ โทมัส (Alexander Thomas) นักวิชาการชาวเยอรมัน ได้วิจัยและพัฒนาเป็นแนวคิดมาตรฐานในวัฒนธรรม หรือ Cultural standard หมายถึงชุดมาตรฐานการดำเนินชีวิตของคนในสังคมหนึ่ง เพื่อใช้เป็นกรอบอ้างอิงในการประเมินพฤติกรรมของบุคคลในสังคมนั้นๆ และเป็นศูนย์รวมของคุณลักษณะของการกระทำและความประพฤติ ซึ่งสามารถอธิบายความหมายและคุณค่าของวัฒนธรรมนั้นๆ (Thomas cited in Fink, Gerhard and Kölling, Marcus and Neyer, Anne-Katrin, 2005) ในสังคมดนตรีไทย พบแบบแผนหรือมาตรฐานในวัฒนธรรมดนตรีไทยปรากฏให้เห็นทั้งในการรับรู้ ความคิด ค่านิยม และพฤติกรรมร่วมของผู้คนในสังคมดนตรีไทย โดยมีแนวทางชัดเจนในการเรียนรู้และสืบทอด เป็นธรรมเนียม หรือเป็นขนบข้อห้าม ที่ได้ยึดถือสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมดนตรีไทยยอมรับ ประพฤติ ปฏิบัติเป็นวิถี และเข้าใจตรงกัน มาตรฐานเหล่านี้ถูกหล่อหลอมมาจากครอบครัวและระบบเครือญาติ ระบบอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์ทางสังคมครู ศิษย์ และเครือข่ายแบบ บ้าน วัด วัง โดยถูกสร้างขึ้นมามากหลายระดับ ซึ่งแต่ละสำนัก ก็อาจมีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน บางอย่างแตกต่างเป็นมาตรฐานเฉพาะ เช่นระบบเสียง หรือแนวการบรรเลง (ทาง) ที่อาจมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละสำนัก

รูปแบบของมาตรฐานในวัฒนธรรมการเรียนรู้ดนตรีไทยมีการเปลี่ยนแปลง เมื่อประเทศไทยการก้าวเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ที่มีการจัดการศึกษาในระบบ (Formal Education) ดนตรีไทยในระบบการศึกษาได้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว มีการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยในทุกระดับการศึกษาตั้งแต่ภาคบังคับไปจนถึงระดับอุดมศึกษา ก็ทำให้เกิดการปะทะสังสรรค์ของมาตรฐานในวัฒนธรรม มีมาตรฐานในระบบการศึกษาอื่นๆเข้ามาเป็นตัวแทนในการจัดการเรียนการสอนนอกเหนือจากมาตรฐานในวัฒนธรรมเดิมที่เป็นขนบสืบทอดกันมา อาทิ การจัดการศึกษาในระบบตามกรอบมาตรฐานการศึกษา มาตรฐานวิชาชีพครู และมาตรฐานองค์กรต่างๆซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดการจัดการศึกษาแบบมาตรฐานที่อยู่ในระบบการศึกษานั้นมีลักษณะที่แข็งตัว เป็นลายลักษณ์ มีเกณฑ์วัดผลชัดเจน ชัดได้ และเน้นความเป็นเอกภาพในบรรทัดฐานเดียวกัน ซึ่งแตกต่างจากมาตรฐานในวัฒนธรรม ที่มีความยืดหยุ่น และมีหลากหลายระดับ เมื่อศาสตร์ดนตรีไทยเข้าไปอยู่ภายใต้กรอบของระบบมาตรฐานการศึกษาที่มีความแตกต่างจากมาตรฐานในวัฒนธรรมดนตรีไทย จึงต้องมีการต่อรอง และปรับตัว โดยเฉพาะผู้สอนที่ยังต้องยึดถือขนบจารีตซึ่งเป็นมาตรฐานในวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดมา เห็นได้จากผลการศึกษาของ บุญกร สำโรงทอง (2549) พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์ (2543) และ Myers-Moro (1988) ที่พบสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย อันเป็นผลมาจากการปะทะกันระหว่างแนวทางทั้งสองที่มีความแตกต่าง ทำให้ดนตรีไทยประสบปัญหาจากระบบใหม่ที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบตัวต่อตัว และยังไม่สามารถพบทางออกในการจัดการศึกษาดนตรีไทยที่ลงตัวได้

ในยุคสมัยปฏิรูปการศึกษาที่เกิดความตื่นตัวในการสร้างมาตรฐานการศึกษาและการสร้างมาตรฐานวิชาชีพนี้เอง ก็ได้มีแนวคิดในการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยขึ้นโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (ทบวงมหาวิทยาลัย) เพื่อนำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยเป็นบรรทัดฐานในการศึกษาเรียนรู้ดนตรีไทยทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติในทุกระดับชั้น โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นตัวบทกำหนดแนวทางในด้านการเรียนการสอน

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ดนตรีไทย หรือนำมาเป็นเกณฑ์การวัดและประเมินผลนักดนตรีไทยที่มีฝีมือแต่ไม่มีโอกาสเรียนวิชาสามัญ เพื่อประโยชน์ในการยกระดับวิชาชีพดนตรีไทยให้ทัดเทียมกับวิชาชีพอื่นๆ (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2544:7) เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยถูกสร้างขึ้นโดยหยิบยืมแนวคิดการสร้างมาตรฐานดนตรีของประเทศจากฝั่งตะวันตก ที่ได้สร้างมาตรฐานของตนขึ้นมาใช้เป็นตัวชี้วัดในการประเมินทักษะดนตรีและใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาดนตรีให้มีคุณภาพเป็นมาตรฐาน โดยการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานนี้ เกิดขึ้นจากการรวมตัวของบรรดาครูอาจารย์ดนตรีไทยจากสถาบันและองค์กรต่างๆ มาร่วมระดมความคิดเห็น และหารือการสร้างเกณฑ์มาตรฐาน โดยได้ทำการศึกษาจากแนวทางที่ครูดนตรีไทยในอดีตปฏิบัติสืบต่อกันมาในการเรียนดนตรีไทย ถูกปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และได้ประกาศใช้ในปีพ.ศ. 2536 ซึ่งภายหลังจากการประกาศใช้เกณฑ์ก็ได้มีการประชุมเพื่อปรับปรุงเกณฑ์อย่างต่อเนื่อง และได้จัดพิมพ์เกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทยเป็นครั้งแรกในปีพ.ศ. 2539 จนถึงปัจจุบันนับเป็นจำนวนทั้งสิ้น 4 ฉบับทั้งนี้ยังได้ทำการปรับเปลี่ยนชื่อจาก “เกณฑ์มาตรฐานสาขาและวิชาชีพดนตรีไทย” มาเป็น “เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย” ในปีพ.ศ. 2544 ด้วยเหตุผลของคณะกรรมการที่ต้องการให้ชื่อบ่งชี้ประเด็นและเป้าหมายในเจตนาคของเกณฑ์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553:10) รวมทั้งมุ่งให้เกณฑ์มาตรฐานนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับการศึกษาดนตรีไทยในทุกระดับ ไม่เฉพาะกลุ่มวิชาชีพเท่านั้น

จากการประมวลเอกสารและงานวิจัย พบการสำรวจติดตามการนำเกณฑ์มาตรฐานไปใช้ในงานวิจัยของ อนันต์ สบฤกษ์(2548) และ สุภารัตน์ ชาญเลข(2549) ที่แสดงให้เห็นว่าสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนดนตรีไทยเป็นวิชาเอกทั่วประเทศ ยังมีการนำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยไปใช้จำนวนไม่มากนัก สืบถึงปัญหาบางประการของเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยที่ไม่ถูกยอมรับและนำไปใช้เท่าที่ควร โดยอนันต์สบฤกษ์ (2538: 267) พบว่าวิทยาลัยนาฏศิลป์เป็นสถาบันที่มีการนำเพลงในเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนน้อยที่สุดในบรรดาสถาบันที่เปิดสอนดนตรีไทยเป็นวิชาหลักทั่วประเทศ เนื่องจากวิทยาลัยนาฏศิลป์เป็นสถาบันที่รักษารูปแบบหรือแบบแผนการกำหนดเพลงที่ครูบาอาจารย์ด้านดนตรีไทยและผู้เชี่ยวชาญได้กำหนดหรือวางแนวทางไว้อย่างดีแล้ว โดยถือว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่สืบทอดต่อกันมาและผ่านการกลั่นกรองแล้ว จึงเป็นเหตุให้ไม่ได้นำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยที่ทบวงมหาวิทยาลัยจัดทำขึ้น มาเป็นหลักในการพิจารณา แม้ว่าคณะกรรมการที่จัดทำหลักสูตรดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลป์นี้จะเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยของทบวงมหาวิทยาลัยก็ตาม ข้อค้นพบข้างต้น สะท้อนให้เห็นมาตรฐานในวัฒนธรรม คือ การยึดถือขนบดนตรีไทยตามแบบดั้งเดิม โดยให้ความสำคัญกับทางดนตรีและการสืบทอดดนตรีจากสำนักของตนเองมาเป็นอันดับแรกของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมดนตรีไทยที่ยึดถือสืบต่อกันมาในแต่ละสำนักดนตรีดังที่พบจากการศึกษาอื่นๆ เช่น สจัด ภูเขาทอง(2532) ณรงค์ เขียนทองกุล(2539) หรือมาศสุภา สีสุทอง (2531) แต่จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยในระยะเวลาที่ผ่านมา ยังไม่พบว่ามีผู้ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมดนตรีไทย และการนำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์อย่างละเอียด ผู้วิจัยจึงเลือกวิทยาลัยนาฏศิลป์เป็นพื้นที่ในการศึกษาด้วยเหตุผลจากความสำคัญต่อประเด็นในการวิจัย และเมื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนในวิทยาลัยนาฏศิลป์ จากงานวิจัยของ สิริชัย ชาญ พักจำรูญ (2539) จเร อยู่แก้ว(2547) ภาวดี บุญกาญจน์ (2552) และ วีระศักดิ์ กลั่นรอด(2541) ก็พบว่าวิทยาลัยนาฏศิลป์ได้มีการยึดมั่นและสืบทอดแนวคิดการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยตามขนบแบบดั้งเดิม สอดคล้อง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

กับสภาพการศึกษาคนตรีไทยในงานของณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2547) ที่กล่าวถึงหลักสูตรดนตรีไทยในระบบในปัจจุบัน เป็นการกำหนดกรอบแบบหลวมๆเท่านั้น รูปแบบการถ่ายทอดส่วนใหญ่ยังยึดหลักปฏิบัติตามแบบโบราณ ซึ่งโครงสร้างนี้อาจทำให้เกิดปัญหาระยะยาวในด้านคุณภาพผู้เรียนที่ลดลงดังเช่นที่พบในการศึกษาของพงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์(2543) และนุชกร ลำโรงทอง (2549) เนื่องจากเกณฑ์การวัดและประเมินผลของครูแต่ละคนมีมาตรฐานที่ต่างกัน

จากระยะเวลาที่ผ่านมาแล้ว 8 ปี นับจากการศึกษาดูตามการใช้เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยในสถานศึกษาล่าสุดของ อนันต์ สบฤกษ์ และสุภารัตน์ ชาญเลขา ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาทบทวนการใช้เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์อีกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันมากยิ่งขึ้น ซึ่งข้อมูลที่ได้จะสามารถนำไปใช้เป็นข้อเสนอแนะ หรือแนวทางในการนำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ตามแนวคิดมาตรฐานในวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาการใช้เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยในการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์
3. เพื่อศึกษาผลของวัฒนธรรมดนตรีไทยที่มีต่อการนำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) เก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยไปใช้ในวิทยาลัยนาฏศิลป์จำนวน 3 กลุ่มคือ กลุ่มผู้บริหารของวิทยาลัยนาฏศิลป์ กลุ่มผู้สอนดนตรีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์ และกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานส่งเสริมเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยจำนวนทั้งหมด 16 คน เน้นการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีลักษณะยืดหยุ่นได้มาก ได้ข้อมูลที่ละเอียดและลึกในหัวข้อเฉพาะที่ต้องการเหมาะสมมากกว่าการสัมภาษณ์แบบกลุ่มเนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์จะมีความสะดวกใจมากกว่าในการตอบคำถามในประเด็นที่ละเอียดอ่อน และไม่ต้องการเปิดเผยตัวตนและความคิดเห็น หรือประสบการณ์ที่พบให้ผู้อื่นในกลุ่มสนทนาทราบ ประกอบกับการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลป์ เพื่อเป็นการตรวจสอบและเสริมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมดนตรีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์การใช้เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์ และแบบสังเกตการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลป์ซึ่งใช้กรอบการสังเกตของ ลอฟแลนด์(Lofland, 1971 อ้างในทวีศักดิ์

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

นพเกษร, 2551:82) เป็นหลักในการสังเกตและออกแบบให้มีความสอดคล้องกับประเด็นในการสัมภาษณ์นำข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมจากสนามมาจัดการด้วยการสรุปข้อมูลสังเกต ข้อมูลเอกสาร ถอดบทสนทนาจากการสัมภาษณ์ทั้งหมดและแยกเนื้อหาโดยการลงรหัส (coding) ตามประเด็นสำคัญ (theme) ที่กำหนดไว้ นำมาการวิเคราะห์ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) นำเสนอด้วยการยกตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากสนามทั้งจากการสังเกตและการสัมภาษณ์มาประกอบ โดยใช้แนวคิดมาตรฐานในวัฒนธรรม (Cultural standard) ของ Alexander Thomas แนวคิดวัฒนธรรมสัมพัทธ์ (Cultural Relativism) แนวคิดการถ่ายทอดดนตรีไทยในอดีตแนวคิดการจัดการศึกษาดนตรีไทยในระบบและแนวคิดในการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยมาใช้ในการวิเคราะห์วัฒนธรรมดนตรีไทยและการนำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมดนตรีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์กับการใช้เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยในการจัดการเรียนการสอน” ผู้วิจัยได้สรุปผลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. วัฒนธรรมดนตรีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์จากการศึกษาบริบทความเป็นมาและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่าวิทยาลัยนาฏศิลป์ได้มีบทบาทสำคัญในการสร้างค่านิยมใหม่และยกระดับมาตรฐานวิชาชีพดนตรีไทยที่เคยถูกมองว่าเป็นวิชาชีพที่ต่ำต้อยดังที่พบในการศึกษาของ มาศสุภา สีสุทอง (2531) สุจิตต์ วงศ์เทศ (2527) นันธิดา จันทรางศุ (2551) และได้มีพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่ได้รับอิทธิพลจากการจัดการศึกษาในระบบ นำไปสู่การเลือกรับและปรับใช้ทำให้สภาพของการจัดการสอนดนตรีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ผสมผสานกันระหว่างขนบวัฒนธรรมเก่าและและการจัดการศึกษารูปแบบใหม่ เช่นเดียวกับที่พบในงานวิจัยของสิริชัยชาญ พักจำรูญ (2535, 2539) วีระศักดิ์ กลั่นรอด (2541) ชัญธิกา แก้วสว่าง (2543) จเร อยู่แก้ว (2547) และภาวดี บุญกาญจน์ (2552)

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา วิทยาลัยนาฏศิลป์ผ่านการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านโครงสร้างการจัดการศึกษาระบบการจัดการเรียนการสอน และบุคลากรากรุ่นเก่าสุดันใหม่ แต่แนวทางการถ่ายทอดดนตรีไทยและแนวคิดที่เป็นวิถีของวิทยาลัยนาฏศิลป์นั้นยังคงมีการสืบทอดมาจากยุคแรกจนถึงปัจจุบัน โดยจากการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์ตามกรอบแนวคิดมาตรฐานในวัฒนธรรมดนตรีไทย พบลักษณะทางวัฒนธรรมดนตรีไทยที่สืบทอดต่อกันมาในวิทยาลัยนาฏศิลป์ 4 ประการคือ

1) การยึดขนบในการบรรเลงและขับร้องแบบราชสำนักหรือสำนักดนตรี ที่พบได้จากการจัดทำหลักสูตรที่ยึดแนวทางดั้งเดิมเป็นหลัก การปรับพื้นฐานนักเรียนใหม่และการสืบสายของครูผู้สอน และการจัดทำมาตรฐานเพื่อรักษาแนวทางการบรรเลงตามขนบ

2) การถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ เน้นการถ่ายทอดแบบตัวต่อตัว สาทิตและเลียนแบบ ใช้ความจำและยึดครูผู้สอนเป็นหลัก

3) การให้ความสำคัญเคารพครูสูงสุด โดยการเคารพให้เกียรติให้อำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแก่ครูผู้ใหญ่ มีการปลูกฝังแนวคิดความเชื่อเรื่องการเคารพครูที่เป็นเทพเจ้าทางดนตรี โดยมีการจัดทำพิธีไหว้ครูเป็นประจำทุกปี

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

4) ความสัมพันธ์แบบครอบครัวและธรรมเนียมการเคารพอาวุโส มีการให้ความสนทนมห่วงใยกัน เสมือนครอบครัว พี่น้อง ยึดธรรมเนียมอาวุโสโดยให้ความเคารพผู้ที่อายุมากกว่า

วัฒนธรรมดนตรีไทยทั้ง 4 ประการที่พบในวิทยาลัยนาฏศิลป์นี้ เป็นสิ่งที่สมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมดนตรีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์ได้ประพุดติ ปฏิบัติเป็นวิถี มีการรับรู้และเข้าใจตรงกัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับ วัฒนธรรมดนตรีไทยที่ปรากฏในแนวทางการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยในอดีตจากงานวิจัยของณรุทธิ์ สุทธิจิตต์(2547) มาศสุภา สีสุทอง(2541) สัจด์ ภูเขาทอง(2532) มนต์รี ตราโมท (2527) Pamela Myers-Moro (1988) และ Terry E. Miller(1998) แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงบางส่วนที่ได้รับอิทธิพลจากสังคม สภาพแวดล้อม และการจัดการศึกษาในระบบตามแนวคิดมาตรฐานการศึกษา เช่นเดียวกับที่พบในงานวิจัยของ บุญกร ลำโรงทอง (2549) และ พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์ (2543) แต่การเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ล้วนได้รับอิทธิพลจากภายนอก โดยการศึกษา มุมมองของคนในวัฒนธรรมพบว่าภายในวิทยาลัยนาฏศิลป์ยังคงมีความพยายามยึดจัดการเรียนการสอนตามขนบ ในวัฒนธรรมดนตรีไทยที่มีการสืบทอดกันมาเป็นหลักเช่นเดิม

2. การใช้เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยในการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารและครูส่วนใหญ่มีการรับรู้เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย แต่ยังขาดการรับรู้ในด้านเนื้อหาและรายละเอียด เนื่องจากไม่มีโอกาสได้เข้าถึงตัวเกณฑ์ที่เป็นรูปเล่ม ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยแต่มีความเห็นว่าไม่มีความจำเป็นในการนำมาใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากวิทยาลัยยึดถือหลักสูตรของตนเองเป็นหลัก และรับรู้ว่าวิทยาลัยนาฏศิลป์ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายในการใช้เกณฑ์มาตรฐาน แต่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในสถาบันดนตรีระดับอุดมศึกษาและสถาบันอื่นภายนอก

รูปแบบการใช้เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์มี 2 ระดับคือ การใช้ในเชิงนโยบายและการใช้ในเชิงปฏิบัติ โดยในเชิงนโยบายมีการนำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยมาใช้อ้างอิงในการจัดทำมาตรฐานวิชาชีพของวิทยาลัยนาฏศิลป์ และในเชิงปฏิบัติ มีการนำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยมาใช้เป็นเอกสารอ้างอิงในการจัดทำแผนการสอนและการวัดประเมินผลในชั้นเรียนของครู ทั้งนี้ยังไม่พบว่ามีผู้นำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยไปใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนและจัดทำหลักสูตร แต่เป็นการเลือกใช้บางส่วนที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์เท่านั้น เนื่องจากการยึดแนวทางที่สืบทอดในวิทยาลัยนาฏศิลป์เป็นหลัก ไม่ได้มีการนำไปใช้อย่างเต็มรูปแบบ สอดคล้องกับผลวิจัยของอนันต์ สบฤกษ์ (2548) และสุดารัตน์ ชาญเลขา (2549) ที่พบว่าครูมีการรับรู้เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยในระดับมาก แต่มีการนำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยไปใช้ในระดับปานกลางถึงระดับน้อย

3. วัฒนธรรมดนตรีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์ที่ส่งผลต่อการใช้เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยในการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่าวัฒนธรรมดนตรีไทยในด้าน “การยึดขนบในการบรรเลงและขับร้องแบบราชสำนักหรือสำนักดนตรี” “การถ่ายทอดแบบมุขปาฐะที่ครูเป็นศูนย์กลางความรู้” และ “การให้ความเคารพครูสูงสุด” มีส่วนในการส่งผลต่อการเลือกใช้และไม่ใช้เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย โดยพบว่าการยึดขนบในการบรรเลงและขับร้องแบบราชสำนักหรือสำนักดนตรีส่งผลมากที่สุดต่อการที่บุคลากรในวิทยาลัยนาฏศิลป์ไม่นำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยไปใช้เป็นหลักในการจัดทำหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน และมีการเลือกใช้เกณฑ์เฉพาะบางส่วนที่ตรงกับการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยเท่านั้น ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของวัฒนธรรมดนตรีไทยที่มีต่อการเลือกใช้หรือไม่ใช้เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยนี้ ทำให้วิทยาลัยนาฏศิลป์ยังคง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

สามารถรักษาเอกลักษณ์และขนบแนวทางการบรรเลงและการจัดการเรียนการสอนในแบบของวิทยาลัยนาฏศิลป์เอาไว้ได้โดยไม่ถูกหลอมรวมแนวทางการบรรเลงและการจัดการเรียนการสอนเมื่อเปรียบเทียบกับ การนำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยมาใช้อย่างเต็มรูปแบบซึ่งต้องมีการปรับแนวทางการบรรเลงและการวัดประเมินผลตามเกณฑ์ฯ ที่อาจมีความแตกต่างบางประการจากขนบที่สืบทอดกันมาตามแนวทางของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการวิจัยของอนันต์ สบฤกษ์(2548) ที่พบว่าวิทยาลัยนาฏศิลป์ไม่ได้นำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยมาใช้เป็นหลักในการจัดทำหลักสูตร เนื่องจากยึดหลักสูตรที่มีการจัดทำสืบทอดกันมาในวิทยาลัยนาฏศิลป์เป็นหลัก

อภิปรายผลการวิจัย

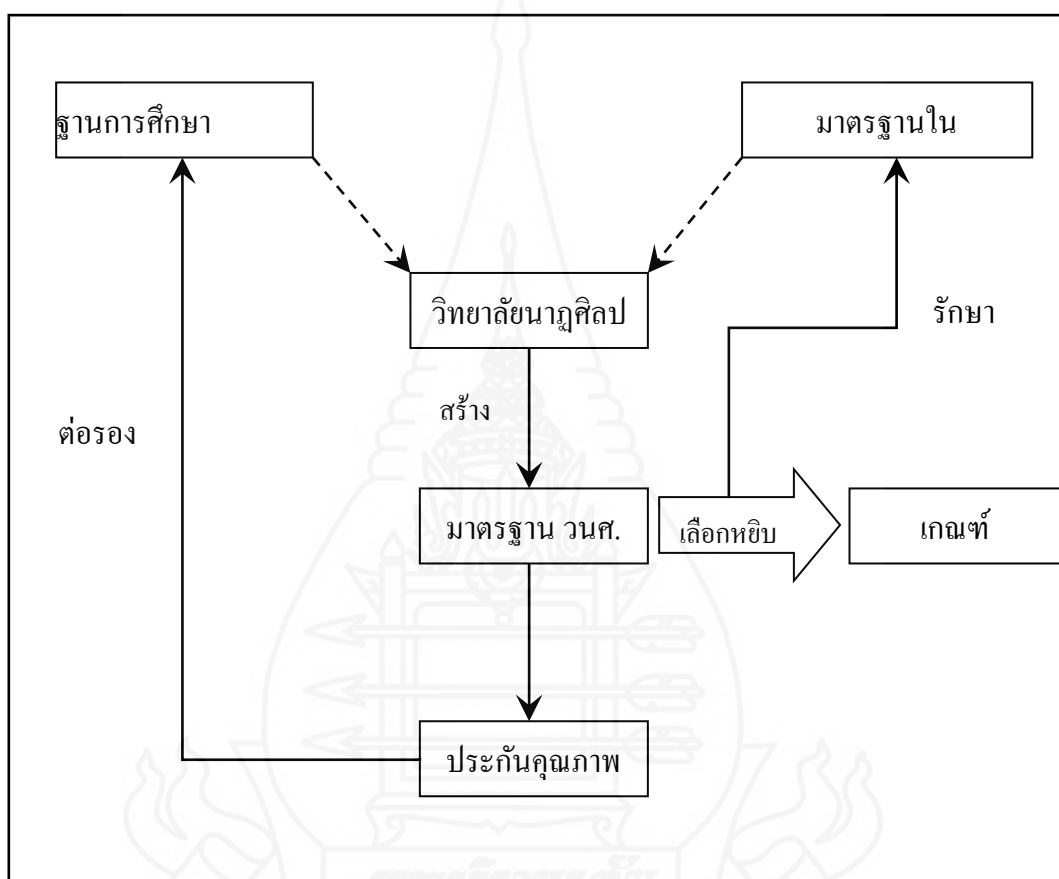
1) วัฒนธรรมดนตรีไทยกับการต่อรองแนวคิดมาตรฐานการศึกษา

จากผลการวิจัยที่พบว่าการสร้างเกณฑ์วัดประเมินผลในระดับชั้นเรียนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ จะให้ครูเป็นผู้มีอิสระในการออกแบบการสอนและวัดผล แม้จะมีกรอบของหลักสูตรกำกับทิศทางในการสอนเอาไว้แต่ไม่ได้มีการสร้างเกณฑ์กลางเพื่อบังคับใช้ให้เป็นหนึ่งเดียว โดยครูสามารถออกแบบเกณฑ์ได้แตกต่างกันแล้วแต่มาตรฐานของครูแต่ละคนซึ่งตั้งอยู่บนความรู้ด้านพื้นฐาน การสร้างเกณฑ์วัดผลที่มีหลากหลายมาตรฐานนี้สามารถเปรียบได้กับลักษณะการสร้างมาตรฐานแบบสำนักดนตรีตามแนวคิดมาตรฐานในวัฒนธรรม ที่มีการตรวจสอบคุณภาพแตกต่างกันไปตามวิธีการของครูแต่ละคน แม้ว่าครูส่วนใหญ่จะมีการตั้งเกณฑ์ที่มีความคล้ายคลึงกันเนื่องจากการวัดผลดนตรีปฏิบัติพื้นฐาน และครูส่วนใหญ่ก็จบการศึกษาจากสถาบันเดียวกัน ทำให้แนวทางการจัดการเรียนการสอนคล้ายคลึงกันดังที่พบในการวิจัยของชัยธวัช แก้วสว่าง (2547) ที่ตามเช่นเดียวกับการสร้างมาตรฐานวิชาชีพดนตรีไทยในระดับสถานศึกษา ที่แม้จะเป็นการสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองการประกันคุณภาพซึ่งจัดทำขึ้นมาจากแนวคิดการสร้างมาตรฐานการศึกษา แต่จากการเลือกใช้เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยเพียงบางส่วน ก็ทำให้วิทยาลัยนาฏศิลป์ยังคงสามารถรักษาขนบแนวทางการบรรเลงและการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบของสำนักเดิมที่เป็นวัฒนธรรมดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลป์เอาไว้ได้อย่างครบถ้วน

จากรูปแบบการวัดผลในชั้นเรียนที่ครูแต่ละคนมีเกณฑ์ต่างกันและการใช้เกณฑ์มาตรฐานอย่างไม่เต็มรูปแบบเพื่อสร้างมาตรฐานของวิทยาลัยนี้ เป็นตัวอย่างในเชิงรูปธรรมที่สะท้อนให้เห็นวิธีการของบุคลากรในสถานศึกษาต่อการตอบสนองกับปัญหาของระบบการศึกษาดนตรีไทยแบบดั้งเดิมและระบบการศึกษาใหม่ ที่ไม่สามารถปรับเข้ากันได้อย่างลงตัวเช่นเดียวกับที่พบในงานวิจัยของวโรจศักดิ์ กลั่นรอด(2541) ,สิริชัยชาญ พักจำรูญ (2539), บุญกรลำโรงทอง (2549) และพงษ์ศิลป์ ปรุณรัตน์ (2543) เนื่องจากพื้นฐานของแนวคิดที่มีความแตกต่างกัน โดยมาตรฐานในวัฒนธรรมนั้นเป็นแนวทางหลวมๆที่เน้นการยึดหยุ่น มีหลากหลายระดับ และสร้างขึ้นเพื่อรักษาคุณภาพมาตรฐานของแต่ละสำนักซึ่งอาจมีความแตกต่างกัน หากแต่มาตรฐานตามระบบการศึกษานั้น คือการหลอมรวมแนวทางของทุกสำนักให้มีความเป็นหนึ่งเดียว ด้วยฐานคิดที่แตกต่างกันมากนี้ จึงทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ร่วมทั้งสองแนวทางพร้อมกันโดยไม่ผ่านการไตร่ตรองถึงผลดีผลเสียของแต่ละแนวคิดได้ ส่งผลให้สถาบันดนตรีไทยหลายแห่งยังคงยึดแนวทางดั้งเดิมตามขนบในวัฒนธรรมดนตรีไทยเป็นหลัก แม้ว่าจะอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดมาตรฐานการศึกษาก็ตาม เนื่องจากยังไม่เห็นประโยชน์ที่ชัดเจนของการสร้างมาตรฐานที่อาจทำให้แต่ละสำนักดนตรีต้องสูญเสียอัตลักษณ์ของตนไป แต่เมื่อดนตรีไทยยังคงต้องอยู่ในกรอบการจัดการศึกษา

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ในระบบ ที่มีแนวคิดมาตรฐานการศึกษากำกับอยู่ สถาบันคนตรีไทยจึงต้องหาทางออกที่จะสามารถดำรงอยู่ในระบบนี้ต่อไปได้ ในขณะที่เดียวกันก็ยังสามารถรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของสำนักคนตรีเอาไว้ ดังที่ได้เห็นจากกรณีศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป์ในงานวิจัยนี้ที่ทำการสร้างมาตรฐานของตนเองขึ้นมาแทนเพื่อเป็นการต่อรองแนวคิดมาตรฐานการศึกษา โดยใช้การอ้างอิงเกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทยซึ่งเป็นตัวแทนของมาตรฐานตะวันตก มาเป็นกระห่อหุ้มเพื่อรักษามาตรฐานในวัฒนธรรมของตนเองเอาไว้ภายใน ดังที่นำเสนอตามภาพดังนี้

รูปภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงการใช้เกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์

ไม่ว่าการสร้างเกณฑ์วัดผลที่หลากหลายมาตรฐานในระดับชั้นเรียน หรือการเลือกใช้เกณฑ์มาตรฐานมาอ้างอิงการสร้างมาตรฐานคนตรีไทยของตนเองในระดับสถานศึกษาเพื่อตอบสนองแนวคิดมาตรฐานการศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป์นั้นจะเกิดขึ้นโดยจงใจหรือไม่ก็ตาม แต่สิ่งที่เห็นได้อย่างเด่นชัดจากงานวิจัยนี้คือความมุ่งมั่นในการแสดงจุดยืนของบุคลากรในวิทยาลัยนาฏศิลป์ที่จะสืบสานแนวทางตามขนบในวัฒนธรรมคนตรีไทยต่อไป แม้ว่าจะต้องถูกจำกัดอยู่ในกรอบของแนวคิดอื่นที่แตกต่างจากสิ่งที่ผู้คนในวัฒนธรรมคนตรีไทยยึดมั่นกันมาตั้งแต่ในอดีต สอดคล้องกับแนวคิดวัฒนธรรมสัมพัทธ์ (Cultural Relativism) ของ ฟรานซ์ โบแอส (Franz Boas, 1858-1942) ที่เชื่อว่าสิ่งที่เป็นเหมือนโครงสร้างต่างๆ ในสังคม ล้วนแต่เกิดจากกฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรมและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างปัจเจกบุคคลทั้งสิ้น(อภิญา เฟื่องฟูสกุล,2543:36) โดยปรากฏการณ์นี้ทำให้เกิดรูปแบบของ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

“การสร้างมาตรฐานที่ไม่เป็นมาตรฐาน” ซึ่งหมายถึงการสร้างมาตรฐานของคนในวัฒนธรรมคนตรีไทย ตามแนวคิดมาตรฐานในวัฒนธรรมที่มีลักษณะยืดหยุ่นและมีความหลากหลาย แต่ทว่าขาดคุณสมบัติความเป็น “มาตรฐาน(Standard)” ตามแนวคิดมาตรฐานการจัดการศึกษาจากแนวคิดฝั่งตะวันตก ที่มีความแข็งตัวและต้องวัดได้ด้วยเกณฑ์ที่เป็นหนึ่งเดียว ซึ่งตรงกันข้ามที่ซึ่งไม่สามารถผสมผสานแนวคิดทั้งสองให้ลงตัวและทำให้คนในวัฒนธรรมคนตรีไทยยอมรับแนวคิดมาตรฐานการศึกษาไปปรับใช้ได้จริง ก็ยากนักที่จะสามารถปฏิรูปการจัดการศึกษาคณะคนตรีไทยในระบบ และแก้ปัญหาที่สั่งสมอย่างยาวนานเพื่อปรับปรุงคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนคนตรีไทยให้ดีขึ้นมาได้อีกครั้ง

2) การรับรู้ของครูและผู้บริหารที่ส่งผลต่อการนำเกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์

นอกจากคำนิยามและชนบในวัฒนธรรมคนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลป์ที่มีการสืบทอดต่อกันมาได้ ส่งผลต่อการใช้หรือไม่ใช้เกณฑ์ดังกล่าวไปแล้ว ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือการรับรู้และความเข้าใจที่ครูและผู้บริหารมีต่อเกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทย ซึ่งมีส่วนในการตัดสินใจเลือกนำเกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทยไปใช้หรือไม่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยจากการศึกษาการใช้เกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์ พบว่าครูและผู้บริหารเกือบทั้งหมดที่ทำการเก็บข้อมูล มีการรับรู้ว่ามีเกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทยถูกสร้างขึ้นมานำไปใช้ในสถาบันคนตรีไทยในระดับอุดมศึกษาหรือแห่งอื่นๆ ไม่ได้สร้างมาเพื่อนำไปใช้กับวิทยาลัยนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นการรับรู้ที่คลาดเคลื่อนไปจากวัตถุประสงค์ของการสร้างเกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทย ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าต้องการให้มีการนำไปใช้ในการจัดการศึกษาคณะคนตรีไทยทุกระดับชั้นทั่วประเทศ สอดคล้องกับข้อมูลจากกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานส่งเสริมเกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทยที่ระบุว่าวิทยาลัยนาฏศิลป์เป็นหนึ่งในสถาบันกลุ่มเป้าหมายหลักตามจุดมุ่งหมายการนำเกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทยไปใช้ อีกทั้งยังพบว่าแม้ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะรู้จักเกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทย แต่กลับพบว่าในกลุ่มครูผู้สอนบางส่วนไม่ทราบรายละเอียดเนื้อหาในตัวเกณฑ์ เนื่องจากเกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทยที่ได้รับแจกมามีจำนวนน้อย และส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มผู้บริหาร หรือเก็บไว้ในห้องกลุ่มสาระ ซึ่งนำไปสู่การเลือกหยิบใช้น้อยเนื่องจากครูเข้าถึงตัวเกณฑ์มาตรฐานได้ยากและมีความยุ่งยากไม่สะดวกในการนำไปใช้

จากการเข้าถึงตัวเกณฑ์ได้ยาก ประกอบกับการไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์ให้รู้จักเกณฑ์หรือการส่งเสริมการใช้ในเชิงรุก จึงทำให้ครูขาดแรงจูงใจและไม่ได้ให้ความสนใจต่อเกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทยมากนัก สอดคล้องกับผลการวิจัยของอนันต์ สบฤกษ์ (2548) ที่พบว่าครูส่วนใหญ่ทราบว่ามีการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทยโดยทบวงมหาวิทยาลัย แต่ไม่ได้รับหนังสือเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าว และไม่มีผู้มาชี้แจง หรือฝึกอบรมเพลงตามเกณฑ์มาตรฐานของคนตรีไทยที่จัดทำขึ้น ซึ่งแม้จะผ่านมาเป็นเวลา 10 ปีแล้วจากการศึกษาของอนันต์ แต่ก็พบว่าปัญหาในการที่ผู้ใช้ไม่สามารถเข้าถึงตัวเกณฑ์นี้ยังคงมีอยู่ และยังไม่พบการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาให้ตรงจุดแต่อย่างใด

3) แนวทางในอนาคตของมาตรฐานคนตรีไทยกับการจัดการศึกษาคณะคนตรีไทยในระบบ

จากการศึกษาเชื่อมโยงบริบทความเป็นมาและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ เข้ากับประเด็นที่ศึกษา พบว่าการจัดการเรียนการสอนคนตรีไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์ เป็นการจัดการศึกษาที่มีกรอบของการศึกษาในระบบสวกรอบอยู่ภายนอก แต่ภายในยังคงเป็นการจัดการในรูปแบบสำนักคนตรี ซึ่ง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

สาเหตุที่เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่นั้นไม่ได้มาจากปัจจัยภายในตัวครูผู้สอน ตั้งแต่ต้น หากมาจากปัจจัยภายนอกคือกรอบการจัดการศึกษาในระบบตามแนวคิดมาตรฐานการศึกษาที่เข้ามากำกับและมีอิทธิพลให้วิทยาลัยนาฏศิลป์ต้องปรับเปลี่ยนและส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและทัศนคติภายในตัวครูที่ตามมาในภายหลัง ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นต้น จากการวิจัยที่ผ่านมาของวีระศักดิ์ กลั่นรอด(2542) ภาวดีบุญกาญจน์(2552)และในงานวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษาคนตรีไทยในระบบของวิทยาลัยนาฏศิลป์กำลังพัฒนาไปสู่ทิศทางการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ โดยมีสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากการปรับเปลี่ยนบุคลากรจากราชสำนักสู่ศิษย์นาฏศิลป์ กล่าวคือเมื่อความรู้ที่ผูกติดกับครูรุ่นเก่าที่เป็นศิษย์ราชสำนักเริ่มคลาไคลลง ครูรุ่นใหม่เข้ามาแทนที่ และการศึกษาคนตรีไทยในกรอบที่มีระบบกำกับทำให้ครูเริ่มเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้รู้” เป็นเพียง “ผู้สอน” ซึ่งจะส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่เปลี่ยนไป แม้ในการวิจัยนี้จะพบว่าปัจจุบันวัฒนธรรมดนตรีไทยยังคงมีความเข้มแข็งอยู่ภายในวิทยาลัยนาฏศิลป์ แต่ก็มีแนวโน้มว่าในอนาคตวัฒนธรรมนี้จะถูกกร่อนไปตามกาลเวลาเนื่องจากระบบการจัดการเรียนการสอนที่ไม่เอื้อต่อการผลิตบุคลากรที่มีศักยภาพทัดเทียมกับยุคสมัยในอดีตที่วิทยาลัยเป็นเหมือนสำนักทิศาปาโมกข์ตามที่ สิริชัย ชาญ พักจำรูญ (2539:180) ได้กล่าวไว้ได้ จึงควรมีมาตรฐานการศึกษาเข้ามาช่วยควบคุมคุณภาพทั้งของครูและนักเรียน ที่เข้าสู่ระบบใหม่ แทนที่มาตรฐานในวัฒนธรรมในแบบสำนักดนตรีที่ตัดสินโดยยึดตัวผู้สอนเป็นหลักเพียงอย่างเดียว เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนที่กำลังจะเปลี่ยนเป็นการจัดการศึกษาในระบบทั้งภายในและภายนอกอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งสอดคล้องกับการผลิตเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยขึ้นมาเพื่อให้เป็นเสมือนเกณฑ์ที่กำกับมาตรฐานการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยในระบบใหม่ ที่จะมีความจำเป็นต่อการตรวจสอบควบคุมกลไกในการจัดการศึกษาในระบบให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดในปัจจุบันและอนาคต

จากการวิจัยครั้งนี้ได้พบแนวทางการสร้างมาตรฐานดนตรีไทย 2 รูปแบบที่มีความแตกต่างกัน คือการสร้างมาตรฐานตามแนวคิดตะวันตกคือเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย และการสร้างมาตรฐานดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นการสร้างมาตรฐานเฉพาะสำนักดนตรี ตามแนวคิดมาตรฐานวัฒนธรรมดนตรีไทย การเลือกมาตรฐานที่มีหนึ่งเดียว หรือมาตรฐานในวัฒนธรรมที่มีหลากหลาย ได้กลายเป็นประเด็นที่ควรไตร่ตรองถึงข้อดีและข้อเสียในการเลือกปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน จากการเก็บข้อมูลในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ผู้วิจัยพบข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเชิงลึกต่อการนำเกณฑ์ไปใช้จากครูผู้สอน ที่ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนมองว่าการใช้เกณฑ์มาตรฐานในการวัดประเมินผลดนตรีปฏิบัตินั้นไม่สามารถวัดประเมินผลทักษะดนตรีได้อย่างแท้จริง โดยให้ทัศนะว่าดนตรีเป็นศิลปะที่ไม่สามารถวัดได้ และเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยก็ไม่มีกรอบครอบคลุมเพียงพอที่จะตัดสินให้คะแนนถูกผิด อีกทั้งยังมีทัศนะเกี่ยวกับเรื่องแนวทางการบรรเลงของแต่ละสำนัก ที่เกณฑ์ไม่สามารถครอบคลุมได้ทั้งหมด ทำให้ไม่เกิดการยอมรับและนำไปใช้ แสดงให้เห็นถึงมุมมองการให้ความสำคัญที่นักดนตรีไทยมีต่อแนวทางการบรรเลงของแต่ละสำนัก ซึ่งล้วนมีความหลากหลาย และมีความหมายต่อคนในวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นสิ่งที่ยึดถือเป็นขนบ และเปรียบเสมือนกับตัวตนอัตลักษณ์ในดนตรีของแต่ละบุคคล แต่ละครู แต่ละสำนัก ซึ่งเป็นสีสันและเสน่ห์ทางศิลปะของดนตรีไทย การสร้างเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยตามแนวคิดมาตรฐานที่มีเพียงหนึ่งเดียว จึงถูกมองว่าเป็นการทำลายความหลากหลายของแนวทางการบรรเลงอันเป็นเอกลักษณ์ของดนตรีไทย

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

จากแนวคิดมาตรฐานในวัฒนธรรมคนตรีไทย ที่นำไปสู่การสร้างมาตรฐานของสำนักตนเองให้เป็นลายลักษณ์ขี้นมาดังเช่นที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ทำนั้น ผู้วิจัยเห็นด้วยว่าเป็นสิ่งที่ทุกสำนักคนตรีควรจัดทำขึ้นเพื่อที่รักษาอัตลักษณ์ของตนเองเอาไว้ให้เป็นลายลักษณ์อักษร และเพื่อไม่ให้กลายทางเป็นอื่นไป แต่ในขณะเดียวกันในการจัดการศึกษาในระบบก็ไม่ควรมองข้ามมาตรฐานกลาง ที่สามารถใช้ร่วมกันได้ เนื่องจากประโยชน์ในการวัดผลและการเทียบโอนความรู้ทางคนตรี แต่เกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันนั้นเป็นเกณฑ์ที่มีการผสมผสานทั้งสองแนวคิดทำให้ขัดแย้งกันเองและมีส่วนที่ไม่ชัดเจนอยู่หลายจุด ทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการไม่ยอมรับและไม่นำไปใช้อย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาของการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่จะต้องมีการทดสอบทดลองและปรับปรุงแก้ไขกันต่อไปอีกหลายครั้ง ในทัศนะของผู้วิจัยนั้นเห็นว่าในอนาคตควรมีการส่งเสริมในการสร้างมาตรฐานทั้งสองรูปแบบที่แยกส่วนไม่นำมาปะปนกัน แต่มีการใช้ควบคู่กัน แม้การสร้างเกณฑ์มาตรฐานของแต่ละสำนักจะมีประโยชน์ในแง่ของการบันทึกองค์ความรู้และมาตรฐานของสำนักนั้นๆ ในรูปแบบลายลักษณ์ แต่จากสถานการณ์และแนวโน้มของการจัดการศึกษาคณะคนตรีไทยที่เปลี่ยนไปดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น ทำให้การสร้างเกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทยที่เป็นเกณฑ์กลางและใช้ร่วมกันทุกสถานศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงและส่งเสริมให้มีการนำไปใช้อย่างเร่งด่วน โดยในการจัดทำควรคำนึงถึงความยืดหยุ่นที่สามารถนำไปปรับใช้ได้กับการจัดการเรียนการสอนคนตรีในทุกแห่ง และควรจะเป็นกรอบกว้างๆ ไม่กำกับในชั้นรายละเอียดปลีกย่อยซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามเกณฑ์เฉพาะทางแต่ละสำนัก โดยคำนึงถึงการสร้างเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อนำมาใช้วัดประเมินผลการเรียนคนตรีไทยในระบบเป็นหลัก และบังคับใช้ในทุกสถาบันการศึกษาคณะคนตรี ซึ่งอาจนำเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกลไกในการประกันคุณภาพการศึกษา และมีการตรวจสอบอย่างจริงจัง จึงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดการนำไปใช้อย่างเต็มรูปแบบได้ แต่อย่างไรก็ตามควรมีการสร้างความเข้าใจ หาแนวทางร่วมกันจากการพูดคุยอย่างจริงจังและพิจารณาให้เห็นถึงปัญหาร้ายแรงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต จากความหลากหลายที่ไม่สามารถจัดระเบียบหรือวัดได้ และควรทำความเข้าใจถึงบทบาทของความเป็นสถานศึกษาในระบบการศึกษา ที่ต้องก้าวไปกับระบบและเปิดใจปรับใช้วิธีการใหม่ๆ ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพเหมาะสมกับสภาวะปัจจุบันให้มากที่สุด ผสมผสานจุดเด่นและลบจุดด้อยของวิธีการสอนแบบมุขปาฐะและลายลักษณ์ เพื่อให้การเรียนคนตรีไทยในระบบมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แทนการยึดติดกับแบบแผนดั้งเดิมของสำนักคนตรีโดยไม่ยอมปรับเปลี่ยน หรือรับแนวทางสมัยใหม่มาใช้ทั้งหมดโดยไม่มีการไตร่ตรองถึงผลดีผลเสียให้ถี่ถ้วนจนละทิ้งวิธีการสอนแบบดั้งเดิมที่มีคุณค่า เพื่อผลประโยชน์ทั้งหมดต่อเยาวชนคนตรีไทยรุ่นใหม่ในอนาคตให้สามารถสืบสานศาสตร์คนตรีไทยนี้ได้อย่างมีคุณภาพและสร้างสรรค์ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะต่อการใช้เกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทยในการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์

1) ข้อเสนอแนะในเบื้องต้น เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าในการจัดการเรียนการสอนระดับชั้นเรียนคนตรีไทยยังมีการวัดผลที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะต่อวิทยาลัยนาฏศิลป์ว่าควรมีการประชุมและกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการวัดประเมินผลในชั้นเรียนในแต่ละกลุ่มสาระให้ใช้เกณฑ์วัดผลชุดเดียวกัน โดยอาจกำหนดจากเกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทย หรือเกณฑ์อื่นๆ ตามแต่จะตกลงให้เหมือนกัน เพื่อให้การวัดประเมินผลในชั้นเรียนมีความเป็นมาตรฐานมากยิ่งขึ้น

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

และจากผลการวิจัยที่พบว่า การรับรู้และทัศนคติของครูและผู้บริหารส่งผลอย่างมากต่อการเลือกใช้หรือไม่ใช้เกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมเกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทยจึงควรมีการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เสวนาในเชิงรุก โดยเน้นในการทำความเข้าใจกับครูและผู้บริหารของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ให้ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้เกณฑ์ในการวัดประเมินผลการศึกษา ทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ และควรมีการอธิบายถึงแนวทางการนำเกณฑ์มาตรฐานไปใช้ ให้เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน และไม่ทำให้ครูคิดว่าการใช้เกณฑ์จะเป็นการเพิ่มภาระงาน หรือทำให้ลักษณะเฉพาะทางสำนักคนตรีที่รักษาไว้เสียไป แต่ให้ครูมีทัศนคติที่ดีต่อเกณฑ์ว่าเป็นนวัตกรรมที่จะมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนให้มีการควบคุมคุณภาพและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น อีกทั้งควรมีการแจกหนังสือเกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทยให้ครูผู้สอนได้รับอย่างทั่วถึง

2) ข้อเสนอแนะในระยะยาว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทย ควรมีการพิจารณาปรับเกณฑ์มาตรฐานกลางเพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการวัดผลการจัดการเรียนการสอนในระบบได้อย่างครอบคลุมและมีความยืดหยุ่นกับการจัดการเรียนการสอนของครูในแต่ละระดับมากขึ้น และเร่งนำไปใช้เป็นเกณฑ์การวัดประเมินผลคนตรีไทยในระดับชั้นเรียนในสถาบันคนตรีไทยทั่วประเทศให้มีการวัดผลเป็นมาตรฐานเดียวกันตามแนวคิดการสร้างมาตรฐานการศึกษาทั้งนี้ในส่วนของการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทยของแต่ละสายสำนักคนตรี ก็ควรมีการส่งเสริม เพื่อเก็บรักษาแนวทางการบรรเลงและมาตรฐานการจัดการเรียนการสอนของแต่ละสำนักให้เป็นลายลักษณ์ แต่ควรแยกส่วนกับเกณฑ์มาตรฐานกลาง เนื่องจากมีแนวคิดพื้นฐานในการจัดทำที่แตกต่างกัน โดยในการสอบเทียบโอนความรู้ระหว่างการศึกษาในระบบ นอกโรงเรียน และตามอัธยาศัย ให้มีการบังคับใช้เกณฑ์มาตรฐานกลางเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

- 1) ควรมีการศึกษาวิจัยติดตามผลการใช้เกณฑ์มาตรฐานคนตรีไทยในเชิงคุณภาพกับสถาบันการศึกษาคนตรีอื่นๆ ในทุกระดับการศึกษา
- 2) ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมคนตรีไทยกับปัญหาในการจัดการศึกษาคนตรีไทยในระบบและแนวทางการแก้ไข
- 3) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดมาตรฐานในวัฒนธรรมของไทยในแง่มุมอื่นๆ เนื่องจากการศึกษาแนวคิดนี้ในประเทศไทยยังมีอยู่เป็นจำนวนน้อย

เอกสารอ้างอิง

- จร อู่แก้ว. (2547). *กระบวนการเรียนการสอนปีในในสถาบันอุดมศึกษา* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาคนตรีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- ชัยธุกา แก้วสว่าง. (2543). *สภาพการปฏิบัติในการประเมินผลคนตรีไทยภาคปฏิบัติของอาจารย์ผู้สอนปีพาทย์และเครื่องสายไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาคนตรีศึกษา) มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

- ณรงค์ เขียนทองกุล. (2539). *มานุษยวิทยาการดนตรี : กรณีศึกษาบ้านบางลำพู* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา) มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์. (2547). *ประวัติดนตรีไทยศึกษา* (รายงานการวิจัย) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ
- ทวีศักดิ์ นพเกษร. (2551). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เล่ม 1 : คู่มือปฏิบัติการวิจัยประยุกต์เพื่อพัฒนาคน* องค์การชุมชนสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครราชสีมา : ชมรมพยาบาลชุมชนแห่งประเทศไทย.
- นันทิดา จันทรางศุ. (2551). การศึกษาค้นคว้าของไทยในรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการ “วิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่สาขาคณตรี” (รายงานการวิจัย). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- บุษกร ลำโรงทอง. (2549). *วัฒนธรรมดนตรีไทย ภาคกลาง และภาคอีสานใต้ : พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้*. (รายงานการวิจัย) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พงศศิลป์ อรุณรัตน์. (2543). ประวัติการบันทึกโน้ตเพลงในดนตรีไทย ใน *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*. 19-20 (1) หน้า 182-215.
- ภาวดี บุญญาญจน์. (2552). *การจัดการเรียนการสอนขลุ่ยในวิทยาลัยนาฏศิลป์* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- มนตรี ตราโมท. (2527). *โสมส่องแสง*. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.
- มาศภา สีสุทอง. (2531). *พัฒนาการของการศึกษาวิชาชีพดนตรีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วีระศักดิ์ กลั่นรอด. (2541). *การสอนเครื่องสายไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา) มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- สังัด ภูเขทอง. (2532). *การดนตรีไทยและทางเข้าสู่ดนตรีไทย*. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553). *เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย พุทธศักราช 2553*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2544). *เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมิน*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- สิริชัยชาญ พักจำรูญ. (2535). *ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของอาจารย์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์* สังกัดกองศิลปศึกษา กรมศิลปากร (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ
- _____. (2539). *วิวัฒนาการและอนาคตภาพของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ในการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมไทย* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2527). *เพลงไทยถึงเพลงลูกทุ่ง ในจากเพลงไทยถึงเพลงลูกทุ่ง ความเคลื่อนไหวของเพลงไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : ธนากรกรุงเทพ จำกัด.
- สุดารัตน์ ชาญเลข. (2549). *สถานภาพการจัดการเรียนการสอนและวิจัยด้านดนตรีไทยในระดับอุดมศึกษา* (รายงานการวิจัย) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, กรุงเทพฯ (อัสสัมชัญ)

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

- อนันต์ สบฤกษ์. (2548). *การศึกษาเปรียบเทียบหลักสูตรด้านดนตรีไทยกับเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย*(รายงานการวิจัย)สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ(อค์สำเนา).
- อภิญา เพื่องฟูสกุล. (2543). หัวข้อที่ 2.1 วัฒนธรรมในแนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม.31-42. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.
- Fink, Gerhard and Kölling, Marcus and Neyer, Anne-Katrin. (2005). *The cultural standard method. EI Working Papers / EuropaInstitut*. 62. EuropaInstitut, WU Vienna University of Economics and Business, Vienna.
- Miller, Terry E. (1998). Thailand. *The Garland Encyclopedia of World Music*. New York : Garland Pub.
- Myers-Moro, Pamela. (1988). *Thai Music and Musicians in Contemporary Bangkok: An Ethnography*(Ph.D. thesis, Faculty of anthropology) University of California at Berkeley, California.

สัมภาษณ์

- กมลพร ขาวนวล. 17 ธันวาคม 2556. สัมภาษณ์.
- กรองทอง โพธิ์ธรรม. 17 ธันวาคม 2556. สัมภาษณ์.
- กิตติ อัดถาผล. 27 มีนาคม 2556. สัมภาษณ์.
- ชนมณีภา พลอยแสงี่ยมพงษ์. 18 ธันวาคม 2556. สัมภาษณ์.
- ชนะชัย กอผจญ. 18 ธันวาคม 2556. สัมภาษณ์.
- ชัยรัตน์ วีระชัย. 26 ธันวาคม 2556. สัมภาษณ์.
- ชาติรี ทรงวัชรภรณ์. 12 ธันวาคม 2556. สัมภาษณ์.
- จิระพล น้อยนิคย์. 12 ธันวาคม 2556. สัมภาษณ์.
- ชิษณุภาภัสร์ เสน่หา. 20 มีนาคม 2555. สัมภาษณ์.
- นิตยา แก้วบุชา. 17 ธันวาคม 2556. สัมภาษณ์.
- นิรมล ตระการผล. 10 ตุลาคม 2556. สัมภาษณ์.
- มยุรี สิงห์ไข่มุกข์. 20 มีนาคม 2555. สัมภาษณ์.
- รัชดา ขำครุฑ. 8 มกราคม 2556. สัมภาษณ์.
- สุเมธ สุขสวัสดิ์. 18 ธันวาคม 2556. สัมภาษณ์.
- สุนันทา พันธุกุล. 24 ธันวาคม 2556. สัมภาษณ์.
- อนันต์ สบฤกษ์. 19 เมษายน 2555. สัมภาษณ์.